

'The General Theory' – et hovedværk i makroteorien rundt 80 år

AF FINN OLESEN

Med udgivelsen af *The General Theory of Employment, Interest and Money* den 4. februar 1936 udfordrede Keynes sin samtids mainstream opfattelse teoretisk som metodologisk. Med udgangspunkt heri indtog det keynesianske paradigme efterfølgende for flere årtier næsten totalt den makroøkonomiske scene. I dag 80 år efter udgivelsen har denne alderstegne bog så stadigvæk noget interessant at fortælle moderne makroøkonome? Kan man eksempelvis i *General Theory* finde inspiration til en anden opfattelse af økonomi, teoretisk som metodologisk, end den der er givet ved den moderne New Neoclassical Synthesis, som i dag dominerer den makroøkonomiske mainstream tænkning?

Indledning

Ofte ses John Maynard Keynes' forfatterskab som en langstrakt proces, der havde til formål at få den makroteoretiske forståelse til at spille bedre sammen med 'facts of real life', end det var tilfældet for mainstream opfattelsen i Keynes' egen samtid.

Teorihistorisk set havde processen været både træg og langsommelig, førend *The General Theory of Employment, Interest and Money (GT)*, endelig så dagen lys den 4. februar 1936; jf. eksempelvis Olesen (2010)¹. Men allerede før udgivelsen mente Keynes sig sikker på endelig at få den eftertragtede succes. Dette udtrykte han tydeligt i et brev til George Bernard Shaw fra den 1. januar 1935. Heri skriver Keynes:²

To understand **my** state of mind, however, you have to know that I believe myself to be writing a book on economic theory which will largely revolutionize – not, I suppose, at once but in the course of the next ten years – the way the world thinks about economic problems. When my new theory has been duly assimilated and mixed with politics and feelings and passions, I can't predict what the final upshot will be in its effect on action and affairs. But there will be a great change, and, in particular, the Ricardian foundations of Marxism, will be knocked away. I can't expect you, or anyone else, to believe this at the present stage. But for myself I don't merely hope what I say, – in my own mind I'm quite sure.

Som den internationalt anerkendte personlighed som Keynes var i sin samtid, kom der mange reaktioner på bogens udgivelse. Nogle var positive; andre var mindre begejstrede. Tilhørende den sidste kategori var eksempelvis Keynes' kollega i Cambridge Arthur C. Pigou.³ Til Keynes' store fortrydelse var Pigous anmeldelse kølig for nu at formulere det diplomatisk. Efterfølgende i et retrospektivt tilbageblik skulle Pigou dog ændre opfattelse. Om netop Pigous syn på *GT* handler afsnit 4.

Finn Olesen, f. 1959, professor ved Institut for Økonomi & Ledelse, Aalborg Universitet. Leder af forskningsgruppen *Macroeconomic Methodology, Theory and Economic Policy (MaMTEP)*.

Teorihistorisk set udløste *GT*, hvad der senere er blevet benævnt for den Keynesianske Revolution; jf. gennemgangen i næste afsnit. For mindst tre årtier kom denne tænkning til på afgørende vis at indtage den makroteoretiske scene næsten totalt. Senere kom den keynesianske tænkning under et betydeligt pres og blev trængt i baggrunden af monetarismen i 1970'erne; jf. afsnit 3.

Sin indsats i henseende til at revolutionere den makroøkonomiske forståelse er Keynes blevet berømmet for i adskillige jubilæumsartikler, der har fejret så den ene så den anden runde fødselsdag. Især har post keynesiansk inspirerede økonomer⁴ talt varmt for det revolutionerende skifte, som skete i økonomisk teoretisk som også i økonomisk metodologisk forstand med udgivelsen af *GT*. Som en af de fremmeste i dette kor står den amerikanske økonom Paul Davidson. I afsnit 5, netop med udgangspunkt i dennes forfatterskab, skal det positive post keynesianske syn på *GT* nærmere omtales.

Men nu er *GT* jo blevet en aldersstegen bog. Har en sådan klassiker stadigvæk noget af relevans – udover naturligvis som et vigtigt bidrag i den historiske udviklingsproces af økonomi som fag betragtet gennem tiderne – at sige nutidens moderne makroøkonomer? Om dette aspekt handler afsnit 6. Endelig afrundes artiklen med nogle opsamlende bemærkninger.

Kort om det revolutionerende i *GT*

Som nævnt i indledningen, så Keynes det som sin fornemmeste opgave at forsøge at få den herskende økonomiske tænkning til bedre at være i overensstemmelse med de historiske kendsgerninger, end hvad der gjorde sig gældende for samtidens mainstream tænkning. Som sådan så han sig i en klar opposition til det neoklassiske paradigme.⁵

I modsætning til dennes forudsigelser så kunne en økonomi godt være udenfor en optimal makroøkonomisk situation med fuld beskæftigelse, mente Keynes. En økonomi kunne godt befinde sig langt væk fra et sådant optimum, ligesom økonomien kunne være udenfor denne ligevægt i en lang periode. Faktisk kunne en sådan uligevægtssituation være af en næsten tilsyneladende permanent karakter. Det var læren, som let kunne drages, at det konjunkturforløb som UK gennemlevede i 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne. Markedsmekanismen kunne altså ikke af sig selv altid gennem ændringer i de relative prisforhold sikre en harmonisk makroøkonomisk situation fremkaldt. Eksistens af ufrivillig arbejdsløshed var 'a fact of life'. Og en sådan form for arbejdsløshed burde kunne forklares teoretisk, hvilket ikke var muligt inden for samtidens fremherskende forståelsesramme – inden for denne var eksistensen af ufrivillig arbejdsløshed en teoretisk såvel som empirisk anomali. Og det var netop dette, som Keynes søgte at gøre med udgivelsen af *GT*.

Som sådan forsøgte han i dette værk at opstille en makromodel, som kunne sætte fokus på indkomstdannelsen i samfundet. I samtidens tænkning havde der ikke været behov for en sådan teori. Markedsmekanismen – Adam Smiths usynlige hænder – antoges at kunne levere varen af sig selv: en makroøkonomi i ligevægt. I modsætning til det neoklassiske paradigme, der fundamental set alene er baseret på udbudsmæssige argumenter, mente Keynes, at der var et klart behov for også at inddrage efterspørgselsiden i økonomien mere aktivt i den økonomiske analyse.⁶ Forsøget findes i kapitel 3 i *GT*; her udfoldede Keynes sin makromodel benævnt det effektive efterspørgselsprincip, der senere skulle komme til at danne baggrund for de basale makromodeller, der anvendes den dag i dag i en traditionel makroteoretisk undervisning.

Inden for rammerne af denne makromodel forsøgte Keynes især at sætte fokus på den effektive efterspørgsel, en ny pengeforståelse – hvor penge i modsætning til, hvad der gjorde sig gældende inden for den gammeldags kvantitetsteori, skulle opfattes som finansielle snarere end

reale fordringer – samt at forstå, at al økonomisk adfærd er en forventningsbetinget form for adfærd, hvor de enkelte husholdninger som virksomheder træffer beslutninger på basis af deres subjektive forventninger til en i princippet ukendt og usikker fremtid ofte på baggrund af en imperfekt form for viden. Endelig var Keynes også af den opfattelse, at det institutionelle set up i en given økonomi havde afgørende betydning for, hvorledes denne økonomis tilpasningsprocesser ville forløbe. Vigtigt var det også at forstå, at disse vil forandre sig over tid. Også af denne årsag var økonomi for Keynes kontekstuel forankret – *history matters*.

Den monetaristiske revolte

På baggrund af *GT* udfoldede der sig en bølge af ny forskning omkring makroøkonomiske aspekter, der efterfølgende blev benævnt for den keynesianske revolution, der for alvor overtog den makroøkonomiske scene i tre årtier fra slutningen af 1940'erne. Keynes deltog ikke selv særligt meget hertil efter udgivelsen af *GT*; dels blev han ramt af sygdom, dels fik han andre opgaver i forbindelse med 2. Verdenskrig, og så døde han allerede i 1946.⁷

Med udgangspunkt i indholdet i den keynesianske revolution blev det moderne velfærdssamfund udviklet i de fleste vestlige lande efter krigen. Et af aspekterne heri var opbygningen af en betydelig offentlig sektor og anerkendelsen af det nødvendige i at føre en aktiv konjunkturstabiliserende efterspørgselsregulerende især finanspolitik.⁸ De vestlige lande gennemlevede i disse år økonomisk set generelt tiltagende højkonjunkturrelle forhold. For mange økonomiers vedkommende var der nu snarere tale om en tendens til en generel mangel på arbejdskraft frem for eksistens af et betydeligt omfang af ufrivillig arbejdsløshed, der aktivt skulle forsøges bekæmpet gennem ændringer i den økonomiske politik. Samtidig begyndte inflationære problemer at spille en stadig større rolle, hvorfor fokus i makroteorien efterhånden ændrede sig i retning heraf.

Som sådan kom den keynesianske tænkning under et stadigt større pres især fra økonomer, der søgte inspiration i monetarismen. Ofte anses Friedmans klassiske artikel fra 1968 som startskuddet til, hvad man kan benævne for den monetaristiske revolte. Heri havde Friedman forudset Phillipkurvens sammenbrud – man kunne ikke længere antage et stabilt tradeoff mellem arbejdsløshedsraten og inflationstakten; jo lavere en arbejdsløshed desto højere en inflation, og omvendt – den konjunkturstabiliserende efterspørgselsregulerende økonomiske politiks dage var ved at begynde at være ovre. Fremadrettet skulle den økonomiske politik gøres mere regelbaseret med et primært fokus på pengepolitikken. Målet for denne skulle nu være en tilbagevenden til gamle tiders ønske om at opnå stabile priser (og mere dynamisk betragtet: stabil inflation og stabile inflationsforventninger). Dermed fokuserede makroteorien på ny især på udbudsmæssige aspekter, mens efterspørgselsargumenter gled mere og mere i baggrunden.

Paradoksalt nok fik monetarismen mere og mere vind i sejlene i 1970'erne – et årti, der netop fra 1973 og fremefter var kendetegnet ved økonomisk krise frem for fuld beskæftigelse – ikke alene i den akademiske verden, men også på det politiske plan med Ronald Reagan og Margaret Thatcher som de to store frontfigurer. De aktuelle krisetendenser til trods mistede den keynesianske tænkning tilsyneladende både sin slagkraft som sin legitimitet.

Efterfølgende kom monetarismen selv under pres, og den nyklassiske tænkning holdt sit indtog med især Robert E. Lucas som sin mest markante fanebærer.⁹ Fra nu af blev den makroteoretiske fortælling en om den repræsentative agent, der med rationelle forventninger foretager en intertemporal optimeringsproces inden for rammer af en generel ligevægtsmodel approach.¹⁰ Og om overhovedet alene med en minimal rolle at spille for den økonomiske politik.

Efter denne korte tour de makroteori i dette og det foregående afsnit så er det vist på tide at vende tilbage til, hvor det alt sammen begyndte: Keynes og *GT*.

Pigou om Keynes og *GT*

Et gennemgående kendetegn ved Keynes' forfatterskab er, at udviklingen af ny teoretisk erkendelse ikke kan betragtes i isolation. Nok kan økonomisk teori selvfølgelig være abstrakt og formel. Men teoretiske skoleridt alene gør ikke automatisk en økonom til en god økonom. Set fra Keynes' perspektiv skal den økonomiske teori være anvendelsesorienteret. Den skal med held kunne bruges til at forklare væsentlige fænomener, som kan iagttages. Den skal med held kunne bruges til at afdække og forklare de 'facts of real life', som nu engang udgør de økonomiske problemstillinger, som er problematiske i den givne samtid. Og så skal den også kunne bruges som et værktøj til at opstille løsningsforslag, som kan gøre de relevante økonomiske problemer mindre byrdefulde. I denne henseende er økonomens arbejde således dels at 'helbrede' dels at forebygge; netop derfor sammenlignede Keynes økonomens funktion med tandlægens i en berømt passage fra et essay skrevet i 1930. Løsningen af alvorlige økonomiske problemer skal derfor varetages på en bestemt måde: "It should be a matter for specialists – like dentistry. If economists could manage to get themselves thought of as humble, competent people, on a level with dentists, that would be splendid!"¹¹

Indholdet i *GT* skal også ses i dette perspektiv. Med bogen forsøgte Keynes at give en teoretisk forklaring på den dybe recession, som prægede begyndelsen af 1930'erne. Derudover var bogen naturligvis også et opgør med samtidens økonomiske mainstream opfattelse, som Keynes på afgørende områder fandt mangelfuld, jf. tidligere. I hans kritik af den herskende tænkning i kapitel 2 i *GT* var det konkret Pigous værk *Theory of Unemployment* fra 1933, som Keynes angreb for dels at give en fejlagtig forklaring på bestemmelsen af det samlede beskæftigelsesomfang¹², og for dels ikke på tilfredsstillende vis at kunne forklare fænomenet ufrivillig arbejdsløshed; kun friktions- og den frivillige arbejdsløshedstype gav denne mainstream opfattelse i Keynes' egen samtid en forklaring på.

Således angrebet var det næsten forudsigeligt, at Pigous anmeldelse af *GT* ville være af en overvejende negativ karakter.¹³ Dels har Keynes i *GT* givet et fejlagtigt og et unuanceret billede af, hvad den klassiske økonomiske tænkning rent faktisk indeholder; jf. Pigou (1936:116-19), dels har Keynes heller ikke formået at præsentere sine nye tanker på en tilfredsstillende klar måde, er Pigous overordnede konklusion:¹⁴

His argument is in places so obscure that the reader cannot be certain what precisely it is that he is intending to convey ... A part of the explanation is, beyond doubt, his loose and inconsistent use of terms ... A second partial explanation of Mr. Keynes's obscurity is to be found, I think, in his desire to reach a stage of generality so high, that everything must be discussed at the same time ... A third partial explanation is the existence of a serious internal inconsistency among the premises with which he works ... The lack of clarity in Mr. Keynes' explanation is *mainly* due, I suggest, to a lack of clarity in his thought.

Så var der vist nok udlignet, hvad angår anerkendelse af den andens intellektuelle evner!¹⁵ På dette punkt synes Pigou godt at kunne matche Keynes.

Fagligt set problematiserer Pigou flere forhold i *GT*, hvoraf de væsentligste her kort skal nævnes. For det første, med hensyn til multiplikator tankegangen påpeger han, at Keynes har overset de potentielle Crowding Out effekter¹⁶, der følger af eksempelvis en stigning i de offentlige investeringer. Et sådant indgreb vil nemlig afstedkomme en rentestigning, der reducerer

virksomhedernes investeringsomfang. Keynes har derfor overvurderet størrelsen af multiplikatoren, argumenteres der. Men set i et *GT* perspektiv kan krisen være så dyb, og renteniveauet så lavt, at en stigning i den effektive efterspørgsel fremkaldt af et ekspansivt finanspolitisk indgreb, om overhovedet nogen effekt på renteniveauet, da vil en sådan Crowding Out effekt formentlig kun være af en marginal betydning. Samtidig kan Crowding In effekter¹⁷, som udspringer sig gennem mere optimistiske forventninger hos såvel virksomheder som husholdninger, yderligere stimulerede den effektive efterspørgsel gennem en øget forbrugs- og investeringsmæssig lyst, hvilket naturligvis i sig selv gør den samlede multiplikatoreffekt større.

For det andet med hensyn til rentedannelsen; har Keynes ikke her overset betydningen af reale forholds indflydelse på renten? Men her overser Pigou, at likviditetspræferencefunktionen jo i lighed med kvantitetsteorien også indeholder et transaktionsmotiv. Derudover bindes den reale og den monetære sektor også sammen af såvel spekulationsmotivet, som senere, efter kritik fra Bertil Ohlin, også af finansmotivet.

Et tredje forbehold fra Pigous side omhandler opsparingsaspektet. Her er synspunktet, at Say's lov nu alligevel nok holder Keynes' afstandtagen af denne til trods. Nok kan hoardingstendenser bevirke, at opsparingen ikke altid automatisk og umiddelbart bliver transformeret om til en investering af en tilsvarende størrelsesorden. Dette er korrekt erkendt af den klassiske tankegang, påpeges det. Der kan selvfølgelig være et lag i tilpasningen, men tendensen hen imod, at den say'ske automatik på sigt er til stede i økonomien, er utvetydelig klar, mener Pigou¹⁸. Men her glemmer Pigou Keynes' pointe mht. til, at opsparings- og investeringsønskerne i 1930'ernes moderne produktionsøkonomier, i modsætning til hvad der var tilfældet på Say' egen tid, foretages af forskellige agenter med forskellige motiver for øje. Derudover er Keynes' analyse en forventningsbestemt analyse, hvor der generelt vil være forskel på de forventede *ex ante* værdier i forhold til de efterfølgende realiserede *ex post* værdier; opsparings- som investeringsmæssigt. Netop derfor kan der jo realiseres en stabil underbeskæftigelseslignevægt¹⁹, hvor Say's lov netop ikke holder. I Keynes' optik transformeres en given opsparing desværre ikke altid om til en investeringsbeslutning af et tilsvarende omfang. Derfor holder Say's Lov generelt ikke.

For det fjerde: Fører en reduktion i pengelønnen ikke til et fald i reallønnen og dermed til en stigende beskæftigelse, spørger Pigou? Nej er svaret hos Keynes. I en dyb økonomisk krise kan vi – som i begyndelsen af 1930'erne – komme ind i et deflationsforløb. Her følger priserne blot lønniveauet nedad, mens beskæftigelsen bliver fastholdt så nogenlunde stabilt på sit hidtidige underbeskæftigelsesniveau. Og det er jo netop den samlede beskæftigelse hos Keynes, som bestemmer reallønnens størrelse. Heller ikke et konkurrenceevneargument kan en sikre en stigende beskæftigelse – som bekendt skrumpede omfanget af den internationale handel mere og mere i begyndelsen af 1930'erne – i den givne historiske kontekst havde en forbedret konkurrenceevne derfor minimale positive realøkonomiske effekter. Ej heller gennem en øgning af realværdien af pengebeholdningen (Pigou-effekten) kan 'hullet' i beskæftigelsen lukkes, idet der i en depressionssituation netop hoardes likviditet som følge af eksistens af en fundamental form for usikkerhed, så den ekspansive efterspørgselseffekt, der kunne udgå af en øget realværdi, er formentlig ikke særlig betydelig.

Som forsøgt belyst ovenfor, så fangede Pigou nok ikke rigtigt helt indholdet i alle de nye argumenter hos Keynes, hvilket han selv synes at indikere i sin anmeldelse, idet han påpeger: "I am not confident of having fully grasped his meaning, and *may*, therefore, in attempting to evaluate his book, do injustice to it by neglecting or relegating to a subordinate place some element which he himself considers to be essential."²⁰

Senere – i 1950 i et retrospektivt tilbageblik – skulle Pigou da også komme til at indrømme, at han tog fejl af indholdet i *GT* og betydningen heraf i sin oprindelige bedømmelse.²¹

In my original review-article on the *General Theory* I failed to grasp its significance and did not assign to Keynes the credit due for it. Nobody before him, so far as I know, had brought all the relevant factors, real and monetary at once, together in a single formal scheme, through which their interplay could be coherently investigated.

Post keynesiansk tænkning: Om Keynes og *GT*

Som allerede tidligere antydet bevirkede den fremherskende keynesianske fortolkning af Keynes – den såkaldte neoklassiske syntese – en modreaktion i form af en post keynesiansk tænkning. Oprindeligt var denne retning centreret omkring Richard Kahn, Nicholas Kaldor og Joan Robinsen, der alle havde deres tilknytning til Cambridge, hvor Keynes havde haft sit virke. Næste generation af post keynesianere er ofte forbundet med økonomer som Paul Davidson, Victoria Chick og Jan Kregel. Her har især Paul Davidson haft enorm betydning for udviklingen af den post keynesianske tænkning. Ikke alene er han den store amerikanske bidragsyder inden for teoriretningen med et omfattende forfatterskab bag sig, han var også en af initiativtagerne til det første helt centrale tidsskrift inden for genren: *The Journal of Post Keynesian Economics*. Netop derfor tager gennemgangen i det følgende sit udgangspunkt i Davidsons fortolkning af Keynes og hans definition af, hvad der bør benævnes for en post keynesiansk tankegang.

For Paul Davidson bør en tænkning for at kunne kaldes for en post keynesianske tænkning tage sit udspring i især to værker af Keynes. Baseret på *Treatise on Probability* (udgivet i 1921) lægges fundamentet for sondringen mellem den epistemologiske og den ontologiske usikkerhed, der teoretisk som metodologisk udfolder sig i *The General Theory*. Som Davidson fortolker Keynes, er det især på fire punkter, at Keynes er banebrydende i sin makroøkonomiske forståelse i forhold til en mere klassisk orienteret mainstream tænkning; jf. Davidson (2007).

For det første ser Keynes ikke penge som realøkonomisk neutrale. Ændringer i de finansielle forhold påvirker de reale beslutninger, som træffes af såvel husholdninger som virksomheder. Og dette har kort- som også langsigtede realøkonomiske konsekvenser for det makroøkonomiske udfald, påpeger Davidson. Huskes må det også, at penges 'elasticity of production' er nul, idet ingen virksomheder vil (eller kan) ansætte arbejdskraft til at 'producere' penge, når pengeefterspørgslen øges²². Endelig kan man af forsigtighed øge ens disponible pengebeholdning, når der er økonomisk set usikre tider. Tror man eksempelvis, at en igangværende økonomisk nedtur bliver endnu værre i fremtiden, så er det fornuftigt for den enkelte at gardere sig ved at øge sin opsparing gennem et øget pengehold.

For det andet tog Keynes afstand fra, hvad Davidson benævner for princippet om 'gross substitution'. Hermed menes der, at en ændring i de relative prisforhold – eksempelvis på arbejdsmarkedet i forhold til andre markeder – netop ikke sikrer per automatik, som tilfældet ellers er i den mere klassiske mainstream tænkning, at alle markederne i økonomien simultant på sigt bringes i en optimal ligevægt; jf. Davidson (1984). Såvel individuel økonomisk handlen som de makroøkonomiske tilpasningsprocessers forløb er dermed bestemt af andet og mere end blot en reaktion på ændrede relative priser i økonomien. Blot en informationsbærer – ændringer i de relative prisforhold – er, hvor væsentlig denne end i sig selv måtte være, således ikke generelt den eneste kilde til ændringerne i husholdningernes som virksomhedernes beslutninger.

For det tredje forfægter Davidson, at Keynes så det makroøkonomiske system som et system, der er kendetegnet ved, hvad Davidson benævner for 'non-ergodicity' (et såkaldt ikke-repetitivt system). Hermed menes der, at det økonomiske system ikke kan betragtes som et simpelt deterministisk fungerende system. I modsætning til at være lukket og stabilt, er det makroøkonomiske system at betragte som et åbent, foranderligt og et sti-afhængigt socialt system, hvori tilpasningsprocessernes forløb er af en ikke-repetitiv karakter. Ifølge denne tankegang bevæger makroøkonomien sig således fra "an irrevocable past to an unpredictable future"; jf. Davidson (2003-4 & 2005). Og ofte er der ganske betydelige uforudsigelige elementer indeholdt i en sådan tilpasningsproces.

Dette betinger for det fjerde, at fremtiden i nogle henseender er principielt ukendt. Fremtidige forhold er i nogle situationer på fundamentalt vis underlagt en ontologisk usikkerhed, der ikke lader sig repræsentere sandsynlighedsteoretisk, som tilfældet er for den mere håndterbare epistemologiske usikkerhed; jf. Olesen (2013). Derfor planlægger, beslutter og handler de enkelte husholdninger som virksomheder på baggrund af forventninger, der ofte i en vis udstrækning er baseret på en imperfekt og fejlfyldt information. Dermed bliver udfaldsrummet for nogle af de fremtidige økonomiske hændelser netop udefinerbart, idet fremtiden jo skabes ved de konkrete handlinger, der gennemføres i dag; jf. Davidson (1982-3 & 1991). Netop derfor bliver eksistensen af 'money-denominated' kontrakter i økonomien, så betydningsfulde som Paul Davidson altid har hævdet, at det er tilfældet (fra lønoverenskomstforhold til belåning af fast ejendom for nu at nævne to konkrete eksempler). Det er gennem sådanne kontrakter, at de enkelte husholdninger som virksomheder forsøger at gardere sig mod den ukendte fremtids eventuelle negative økonomiske udfald.

Ifølge Paul Davidson er den kritik, som man i dag kan rejse mod den moderne makroøkonomiske mainstream forståelse grundlæggende helt på linje med den, som Keynes gav mod sin samtidige mainstream i 1936. Essensen i *GT* er ifølge Davidson (1996:58) den, at: "it is the aggregate demand determinants and the demand for liquidity, and *not* any supply imperfection, that provide a general theory of unemployment equilibrium for a market-oriented, *monetary* economy". Og netop dette forhold har den moderne makroøkonomiske mainstream vanskeligheder med at inkorporere på hensigtsmæssig vis, er Davidsons pointe. Den moderne mainstream makroteori er derfor for udbudsorienteret i sit indhold set i et davidsonsk perspektiv. Her kunne de med held lære af Keynes, er det grundlæggende budskab hos Davidson (og hos andre post keynesianske økonomer).

***GT* og moderne tider**

Som nævnt er *GT* en alderstegen bog. Udover at være et hovedværk i den moderne økonomiske teorihistorie har bogen så fortsat noget interessant at fortælle nutidens makroøkonomer? Ifølge post keynesiansk inspirerede økonomer er svaret et forudsigeligt indlysende ja. Dette gælder såvel for en egentlig Keynes-forskning – som nærmest synes at være et utømmeligt forskningsfelt den stadige strøm af bidrag inden for dette felt in mente²³ – som for udviklingen af megen moderne post keynesiansk makroteori; se eksempelvis Lavoie (2014) og Hein & Stockhammer (2012).

Der findes dog også andre økonomer end netop de post keynesiansk inspirerede, som fortsat finder Keynes' forfatterskab, herunder *GT*, interessant. Eksempelvis er Kirshner (2009) en repræsentant herfor²⁴. Det er især i fire henseender, at bogen set med nutidige øjne er relevant, er hans påstand.

For det første i henseende til at betone vigtigheden af en begrænset økonomisk ulighed i samfundet. Og dette er i modsætning til den moderne økonomiske forståelse, hvor en øget ulighed

ofte ses som en væsentlig vækstdeterminant igennem den øgede uligheds produktivitets skabende effekter. Dette er som et traditionelt udbudsargument tro mod den moderne mainstream makroteori. Men, som Kirshner fremhæver, man bør ikke overse det samtidige efterspørgselsargument: øget ulighed kan genere en for lav effektiv efterspørgsel til at sikre et tilfredsstillende makroøkonomisk udfald fremkaldt med fuld eller tilnærmelsesvis fuld beskæftigelse; de mere velhavende har jo en tilbøjelighed til at have en lavere marginal forbrugskvote end de mindre velhavende²⁵. Det er først med Piketty' bog fra 2013, at ulighedsaspektet på ny så småt er ved at blive introduceret igen i den bredere makroøkonomiske debat; derimod har ulighedsaspekter typisk altid haft en plads i den post keynesianske tænkning.

For det andet påpegede Keynes den potentielle skrøbelighed, som er underliggende i det økonomiske systems evne til at opretholde en tilfredsstillende stabil orden. Som bekendt – belært af den seneste internationale finanskriser – er investeringsadfærden generelt præget af en hel del psykologi. 'Animal spirits' er et begreb af afgørende betydning for mange virksomheders reale investeringer, ligesom finansiell investeringsadfærd gennem dets spekulative element basalt set er bestemt af især psykologiske forhold: hvad forventer man, at der skal ske med prisen på det finansielle aktiv på længere sigt. Og et sådant bud på den fremtidige pris er i virkelighedens verden ofte ret afkoblet fra lærebøgernes så kendte økonomisk set sande pris (værdien der definerer 'the fundamentals'). Og er der også elementer af ontologisk usikkerhed i forventningsdannelsen, som de fleste post keynesianske økonomer vil hævde, at det er tilfældet, så er vi her så at sige på et vaklende fundament, når vi skal spå om den fremtidige pris på aktivet, ligesom det bliver vanskeligt korrekt – umuligt – at bestemme et givent reall investeringsgodes faktiske MEC-værdi, der udtrykker et givet projekts interne rentefod.

For det tredje havde Keynes også altid et skarpt øje rettet mod den internationale økonomi. Og denne hævder Kirshner, fungerer heller ikke altid helt optimalt. Uregulerede internationale kapitalbevægelser kan således eksempelvis være med til at betinge et suboptimalt makroøkonomisk udfald fremkaldt af flere årsager:²⁶

First ... distinct national circumstances implied that heterogeneity, not homogeneity was appropriate across various states' macroeconomic policies ... Second ... uninhibited finance is likely to generate to disruptive, destabilizing and dysfunctional flows of speculative (and at times panicked) "hot" money ... Third, an unregulated international financial system forces the burden of international adjustments disproportionately on deficit countries (which must act as the money runs out) rather than surplus countries.

Med den internationale finanskriser in mente, og de stadig eksisterende fundamentale økonomiske mismatch problemer, der findes eksempelvis inden for euro-området, synes Kirshners observationers gyldighed at være ret overbevisende.

Endelig for det fjerde; så var økonomi for Keynes noget andet og mere end blot noget kvantitativt målbart. I et Keynes perspektiv var økonomi basalt set en kvalitativ videnskab. Økonomi kunne som genstandsfelt ikke forstås korrekt, hvis man ikke også anerkendte den filosofiske forankring, som økonomi også har, al den stund at den økonomiske adfærd nu engang i 'real life' udformes af mennesker, der med deres frie vilje kan ændre deres planer lige op til det tidspunkt, hvor de faktisk handler²⁷. Økonomiske agenter er nu engang ikke at ligne med mekaniske robotter. Eller med Beker (2011:78): "Economics is not an exact science ... [heller ikke selv om] ... many economists act as if it were and try to convince society that it is"²⁸.

Denne opfattelse støttes eksempelvis af Skidelsky (2011). Også i hans optik er det fortsat relevant at læse Keynes²⁹. Især henviser han til, at *GT* basalt set er en bog om forventningsbestemt adfærd. Disse forventninger – eller måske snarere *rational beliefs* – følger ikke en pæn og veldefineret sandsynlighedsfordeling; dertil er den ontologiske type af usikkerhed til tider for

markant til stede i økonomien. Dermed afspejler disse *rational beliefs* ifølge Skidelsky ganske godt, hvad vi empirisk ved om husholdningernes og virksomhedernes forventningsdannelse. Kan vi gøre grundlaget, på hvilket vi skal træffe vores beslutninger mht. den fremtidige økonomiske handling mindre usikkert, så er meget vundet. Og dette er ikke en opgave, som en ureguleret økonomi af sig selv er specielt god til at løfte. Aktive økonomisk politiske tiltag har derfor stadigvæk en vigtig rolle at spille. Dette kræver ikke alene, at vi bruger pengepolitikken; finanspolitikken må også spille en mere aktiv rolle end den, som ofte gives af den moderne mainstream makroteori i henseende til at stimulere aktiviteten i den private sektor (forbrugs- og investeringsmæssigt)³⁰. Alene anvendelsen af en Taylor-regel baseret pengepolitik er for mange forholds vedkommende en for fattig økonomisk politisk strategi. Og samtidig må vi reformere det internationale monetære system, så der findes en holdbar løsning på de enkelte landes potentielle eksterne balanceproblemer, er Skidelsky' opfattelse. Akkurat som Keynes gerne ville have haft det, men ikke fik det, i de forhandlinger, som førte frem til Bretton Woods systemet. En simpel 'Austerity'-strategi duer ikke i denne henseende.

En afrunding

Lige siden *The General Theory* blev udgivet den 4. februar 1936, har bogen ægget til diskussion blandt økonomer. Fortolkningerne af værket har været mange, ligesom synet på bogens kvalitet har varieret. I en eller anden forstand synes *GT* at være genstand for en tilsyneladende endeløs debat. Nok gav *GT* startskuddet til den moderne makroteoris fødsel, og hvad der efterfølgende blev benævnt for den keynesianske revolution, men læsningen af selve værket gik efterhånden mere og mere af mode. Alligevel diskuteres bogen og dens indhold endnu, om end selvfølgelig mest blandt non-mainstream makroøkonomer. Og det gør den, fordi Keynes i *GT* behandlede makroøkonomiske problemstillinger, som fortsat har relevans for moderne nutidige økonomier.

En relevant forståelse og analyse af termene usikkerhed, tid og penge/likviditet i en makroøkonomisk kontekst vil forblive at være relevante også for kommende makroøkonomer, hvis de har som deres formål at forstå komplekse og til stadighed foranderlige og globalt afhængige moderne makroøkonomier. Og skulle nogle benægte, at dette skulle være tilfældet, ville de pågældende være havnet i den berømte keyneske 'catch 22 klemme': "It may well be that the classical theory represents the way in which we should like our economy to behave. But to assume that is actually does so is to assume our difficulties away."³¹

I denne henseende, som i andre, kan man derfor på ingen måde sige, at *GT* udgør et makroøkonomisk mislykket projekt. Om bogens budskaber så har nogen nævneværdig gennemslagskraft hos mainstream makroøkonomer, er et ganske andet spørgsmål.³²

Referencer

- Beker, Victor A. (2011): 'On the economic crisis and the crisis of economics', *real-world economics review*, issue no. 56, 11 March 2011, pp. 72-94.
- CW (xiv): *John Maynard Keynes – The General Theory and After. Part II – Defence and development*, The Collected Writings of John Maynard Keynes, vol. XIII, Macmillan – Cambridge University Press 1987.
- CW (xiii): *John Maynard Keynes – The General Theory and After. Part I – Preparation*, The Collected Writings of John Maynard Keynes, vol. XIII, Macmillan – Cambridge University Press 1987.
- CW (x): 'My Early Beliefs', *The Collected Writings of John Maynard Keynes – Volume X: Essays in Biography*, MacMillan St. Martin's Press 1972, pp. 433-50.
- CW (ix): 'Economic Possibilities for our Grandchildren', *The Collected Writings of John Maynard Keynes – Volume IX: Essays in Persuasion*, MacMillan St. Martin's Press 1972, pp. 321-32.
- Davidson, Paul (2007): *John Maynard Keynes*, Palgrave Macmillan 2007.
- Davidson, Paul (2005): Responses to Lavoie, King, and Dow on what Post Keynesianism is and who is a Post Keynesian, *Journal of Post Keynesian Economics*, Spring 2005, pp. 393-408.
- Davidson, Paul (2003-4): 'Setting the record straight on A History of Post Keynesian Economics', *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 2003-4, pp. 245-72.
- Davidson, Paul (1996): 'What revolution? The Legacy of Keynes', *Journal of Post Keynesian Economics*, Fall 1996, pp. 47-60.
- Davidson, Paul (1991): 'Is Probability Theory Relevant for Uncertainty? A Post Keynesian Perspective', *The Journal of Economic Perspectives*, Winter 1991, pp. 129-43.
- Davidson, Paul (1984): 'Reviving Keynes's revolution', *Journal of Post Keynesian Economics*, Summer 1984, pp. 561-75.
- Davidson, Paul (1982-83): 'Rational expectations: a fallacious foundation for studying crucial decision-making processes', *Journal of Post Keynesian Economics*, Winter 1982-83, pp. 182-98.
- Dos Santos Ferreira, Rodolphe (2014): 'Mr Keynes, the Classics and the new Keynesians: A suggested formalisation', *The European Journal of the History of Economic Thought*, 21:5, pp. 801-38.
- Friedman, Milton (1968): 'The Role of Monetary Policy', *American Economic Review*, 58:1, pp. 1-17.
- Goodfriend, Marvin (2004): *Monetary Policy in the New Neoclassical Synthesis: A Primer*, Federal Reserve Bank of Richmond Economic Quarterly, Summer 2004, pp. 21-45.
- Hayes, Mark (2012): 'The General Theory: a neglected work?!', *Keynes's General Theory for Today - Contemporary Perspectives*, Jespersen, Jesper & Madsen, Mogens (eds.), Edward Elgar UK, pp. 15-29.
- Hayes, Mark (2012a): 'Keynes, the Neglected Theorist', *Keynes's General Theory – Seventy-Five Years Later*, Cato, Thomas (ed.), Edward Elgar UK, pp. 35-57.

Hein, Eckhard & Stockhammer, Engelbert (2012): *A Modern Guide To Keynesian Macroeconomics And Economic Policies*, Edward Elgar UK.

Holt, Richard et al. (1998): Neglected Prophets – Paul Davidson: The Truest Keynesian?, *Eastern Economic Journal*, Fall 1998, pp. 495-506.

Jespersen, Jesper, (2011): *Macroeconomic Methodology: a Post-Keynesian Perspective*, Edward Elgar, 2011.

Kahn, Richard F. (1984): *The Making of Keynes' General Theory*, Cambridge University Press 1984.

Keynes, John Maynard (1936): *The General Theory of Employment, Interest and Money*, The Collected Writings of John Maynard Keynes Vol. VII, Macmillan & Cambridge University Press 1973.

Kirman, Alan P. (2011): 'The economic entomologist: an interview with Alan Kirman', *Erasmus Journal for Philosophy and Economics*, 4(2), pp. 42-66.

Kirman, Alan P. (1992): 'Whom or What Does the Representative Individual Represent?', *The Journal of Economic Perspectives*, 6(2), pp. 117-36.

Kirshner, Jonathan (2009): 'Keynes, Legacies, and Inquiry', *Theory and Society*, Vol. 38:5, pp. 527-41.

Lavoie, Marc (2014): *Post-Keynesian Economics – New Foundations*, Edward Elgar UK.

Lucas, Robert E. (1976): 'Econometric Policy Evaluation: A Critique', in Karl Brunner and Allan H. Meltzer (eds.) *The Phillips Curve and Labor Markets*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy, Volume 1, North-Holland Publishing Company, pp. 19-46.

Olesen, Finn (2013): 'Om usikkerhedens åg – en begrebsmæssig afklaring', Working Papers - Macroeconomic Methodology, Theory and Economic Policy, Department of Business and Management; WP 2013-3.

Olesen, Finn (2011): 'GT – 75 år', Working Papers - Macroeconomic Methodology, Theory and Economic Policy, Department of Business and Management; WP 2011-1.

Olesen, Finn (2010): *John Maynard Keynes: The Making of a Revolution – The birth of modern macroeconomics*, VDM Verlag Dr. Müller, Saarbrücken 2010.

Olesen, Finn (2010a): 'Keynes' beskæftigelsesfunktion', *Samfundsøkonomen* 2010:6, pp. 39-43.

Olesen, Finn (2008): *Keynes' metodologi og makroøkonomisk forskning – et bud på en belysning*, *Økonomi & Politik* 2008, Nr. 1, pp. 46-65.

Pigou, A.C. (1936): 'Mr. J.M. Keynes' General Theory of Employment, Interest and Money', *Economica* 1936, pp. 115-32.

Pigou, A.C. (1950): *Keynes's 'General Theory' – A Retrospective View*, Augustus M. Kelley – Publishers, Fairfield 1978.

Skidelsky, Robert (2011): 'The relevance of Keynes', *Cambridge Journal of Economics* 35, pp. 1-13.

Noter

¹ Det makroøkonomiske spor i Keynes' forfatterskab, som altså for alvor udfoldede sig i *GT*, går især over *The Economic Consequence of the Peace* fra 1919 og *A Treatise on Money* fra 1930. Nævnes bør i denne sammenhæng også *How to Pay for the War* fra 1939/40, hvori Keynes uddybede behandlingen af det samlede udbud i sin generelle makroteori (byggende på kapitel 21 i *GT*).

² CW (vol. xiii: 492-93).

³ Som bekendt havde Keynes fået sin grundlæggende økonomiske forståelse på plads i sin studietid af netop Pigou og Marshall.

⁴ I en dansk kontekst bedrives Keynes-forskningen især af Jesper Jespersen og Finn Olesen. For begges vedkommende sker dette ud fra en post keynesiansk forståelsesramme.

⁵ I det følgende fokuseres der alene på de teoretiske aspekter i *GT*. Set i et post keynesiansk perspektiv revolutionerede Keynes dog også økonomi metodologisk set. For en belysning heraf, og de konsekvenser dette kan få for udformningen af den makroøkonomiske teori, skal der henvises til Jespersen (2011).

⁶ Som Keynes' læremester Alfred Marshall engang har sagt det. Man behøver begge saksens blade for at kunne klippe i papir. Og man behøver derfor en aktiv inddragelse af såvel udbuds- som efterspørgselsmæssige argumenter, hvis man skal forstå, hvordan en ligevægt kan opstå i en økonomi; på det enkelte marked såvel som samlet på makroniveau.

⁷ Teorihistorisk set fødtes den post keynesianske tænkning som en modreaktion mod væsentlige dele af det keynesianske paradigme. Efter disse økonomers mening havde den stadig mere fremherskende Keynes-fortolkning benævnt den neoklassiske syntese – en IS/LM-model kombineret med et arbejdsmarked med en infleksibel løndannelse – i realitet misforstået Keynes; jf. også det efterfølgende afsnit 5. For en dansk reference til belysning af den makroøkonomiske teoris moderne udvikling kan der henvises til Olesen (2008).

⁸ Også her var der en modsætning i forhold til Keynes, der som en monetært arbejdende økonom altid havde advokeret for det synspunkt, at økonomier efterspørgselsmæssigt primært skulle forsøges reguleret gennem pengepolitikken (af hensyn til at fremkalde det mest hensigtsmæssige private investeringsmæssige niveau) og kun sekundært gennem finanspolitik i form af offentlige investeringer.

⁹ Fundamentet for den nyklassiske teori blev givet ved en række artikler fra begyndelsen af 1970'erne. Især berømmet er her Lucas' bidrag fra 1976, der står helt centralt for den senere makroteoretiske udvikling helt op til vor tid.

¹⁰ I moderne tid har dette nyklassiske udgangspunkt udviklet sig til, hvad der benævnes for *The New Neoclassical Synthesis* – bemærk sammenfaldet i forhold til den tidligere neoklassiske syntese i makroteorien. Baseret på denne opstilles og anvendes de såkaldte DSGE-modeller (dynamiske stokastiske generelle ligevægtsmodeller); jf. f.eks. Goodfriend (2004).

¹¹ CW (vol. ix:332).

¹² Hos Keynes forløb kausaliteten helt anderledes end hos samtidens mainstream opfattelse. I en *GT* kontekst er beskæftigelsesomfanget bestemt af niveauet for den effektive efterspørgsel i samfundet og ikke af reallønnen højde. Derimod er det det konkrete beskæftigelsesniveau i økonomien, som er bestemt på baggrund af det givne niveau for den effektive efterspørgsel, som fastlægger reallønnens størrelse; jf. Olesen (2010a).

¹³ Præsentationen i det følgende omhandlende **Pigou** anmeldelse og Keynes' reaktion herpå bygger i al væsentlighed på fremstillingen i Olesen (2011).

¹⁴ Pigou (1936:119, 119-20, 121 & 122).

¹⁵ Og på trods heraf så hævder Kahn (1984:189, 190 & 197) endda, at de to var ganske nære venner igennem hele livet: "They became friends, and remained friends, for the whole of Keynes' life ... Their friendship was so firmly based that it survived disagreement from time to time – sometimes intense – on economic issues ... Each, in a different way, admired the other. Pigou recognised that Keynes was breaking valuable new ground ... Keynes was sad that Pigou, whom as a man he admired, found it so difficult to appreciate new modes of thought".

¹⁶ Crowding Out kan generelt defineres som offentlige udgiftsbeslutninger, der fortrænger private udgiftsbeslutninger.

¹⁷ Crowding In kan generelt defineres som offentlige udgiftsbeslutninger, der fremkalder private udgiftsbeslutninger.

¹⁸ Og så giver Pigou (1936:126) her en bemærkelsesværdig illustration af, at han mener, at Keynes på dette punkt har taget fejl. Hans analogi, illustrerende, at Say's Lov nu nok alligevel holder, lyder som følger: "A decision to have one's teeth extracted is not in itself a decision to buy false ones. But few people in fact make the first decision without also making the second. Since false teeth are only wanted some months after the extraction, an *increase* in the number of extractions does not at once entail an addition to the capital stock of false teeth. But, none the less, a low propensity to retain one's natural teeth is "conducive to the growth" of that capital stock"! Men i tandeksemplet er der selvfølgelig også tale om to rekursive beslutninger truffet af den samme person.

¹⁹ Erindres skal det også, at ligevægt hos Keynes snarere skal forstås som en stilstandsbetegnelse end udtrykkende en optimal makroøkonomisk situation.

²⁰ Pigou (1936:122).

²¹ Pigou (1950:65). Keynes var da også helt klart skuffet over Pigous oprindelige anmeldelse af sin bog. Således skriver han herom i et brev til Robertson fra september 1936: "But indeed I thought the Prof's review profoundly frivolous in substance. Surely I deserve to be taken a little more seriously than that ... I wish, all the same, that I had succeeded in conveying to him what my argument is; for I should be intensely interested to know what he thinks of it. But it is no use whistling a new tune to an organ grinder, when the organ builder and the musician one knew once are no longer alive"; CW (vol. xiv:87). Men i 1950 var Pigou tilsyneladende altså mindre tonedøv.

²² Dermed bliver penge ifølge Holt et al. (1998:498): "a 'sink-hole' of purchasing power: if expectations about the future become pessimistic, liquidity preferences rises, raising the demand for money and lowering the demand for the products of labor. Since money is not produced using labour, the fall of demand for commodities produced by labor is not offset when money demand rises".

²³ Således advokerer eksempelvis Hayes (2012 & 2012a) for, at der findes en anden fortolkning af *GT* end de gængse, mainstream som også post keynesianske, der åbner op for en ny makroteoretisk indsigt.

²⁴ Også selvom Kirshner (2009:530) er helt med på, at et sådant råd til en fortsat læsning af *GT* godt kan være noget op ad bakke, idet han bemærker: "Contemporary political science and economics would be well served by a greater familiarity with the full breadth of Keynes' own writings and thinking. This is a bold claim – most political scientists do not read the work of ancient economists, and most economists do not read old books at all."

²⁵ Og, ligesom Keynes allerede tidligt i 1919 havde berørt i *The Economic Consequences of the Peace*, så kan en for markant ulighed i samfundet ligefrem ægge til refleksion over, om de herskende samfundsmæssige rammer nu også er de mest hensigtsmæssige: "great disparities of wealth could lead to a perception of injustice that could in turn lead to political upheaval, or at least elicit a political response with potentially disastrous economic consequences"; Kirshner (2009:531).

²⁶ Kirshner (2009:534).

²⁷ Om denne forankring skrev Keynes flere steder i sit omfattende forfatterskab. En central reference er i denne sammenhæng hans berømte essay fra 1938 *My Early Beliefs*. Heri skrev Keynes bl.a. det følgende om menneskenes sande mål med livet: "one's prime objectives in life were love, the creation and enjoyment of aesthetic experience and the pursuit of knowledge"; CW (vol. x: 436-37).

²⁸ Også af denne årsag er det vigtigt med en pluralistisk tilgang til økonomi: "Economists should have a sense of respect for those theories and models they do not share or like ... Instead of disqualifying rival theories it would be better to look at them for worthwhile elements"; Beker (2011:90).

²⁹ Jf. Skidelsky (2011:1): "Recent events have brought Keynes back to life. The so-called 'Great Moderation', which seemed to vindicate the new regime of deregulated markets, lasted less than 10 years: from today's perspective it resembles nothing so much as the 'roaring twenties', which preceded the Great Depression of 1929-32. With the financial collapse of 2007-8 the 'new classical' belief in self-regulating markets has proven to be as illusory as the old classic belief".

³⁰ Her er rollen, som en optimal finanspolitik tillægges i et klassisk Lucas-like intertemporalt perspektiv, typisk den at minimere de skattemæssige forvridningseffekter over tid.

³¹ Keynes (1936:34). Eller som Kirman (2011:62) påpeger om, hvad han anser for at være den væsentligste fejl i den moderne makroøkonomiske mainstream: "It does not address the serious problems that we face when we get out of equilibrium. And we are out of equilibrium most of the time".

³² I Dos Santos Ferreira (2014) gives der dog et forsøg på at fortolke budskaber fra *GT* ind i en mere formel ny keynesiansk forståelsesramme. Hvor prisværdig et sådant forsøg end er, repræsenterer Dos Santos Ferreira (2014), set fra et post keynesiansk perspektiv, dog flere fejlfortolkninger af Keynes. Eksempelvis i henseende til at fortolke givne kortsigtede forventninger hos Keynes til at være identiske med opfyldte realiserede forventninger; altså at ex ante værdier bliver sammenfaldende med ex post værdier. Dette får således Dos Santos Ferreira (2014:807) fejlagtigt til at konkludere: "using modern terminology, the idea of a rational expectations equilibrium is unreservedly adopted by Keynes as concerns the short term, not as concerns the long term". Tilsvarende ville Keynes givet ikke have accepteret antagelserne om "identical technologies for all producers and homothetic preferences over consumption goods for all consumers", op. cit. p. 809, blot fordi dette sikrer en hensigtsmæssig aggregering; jf. også Kirman (1992) og hans fundamentale kritik af anvendelsen af en repræsentativ agenttankegang, som har præget meget af den moderne makroøkonomiske tankegang.